

Jak nežít a proč

Kryštof Špidla

**Petra Dvořáková: *Sítě*,
Host, Brno 2016**

V povídkové sbírce *Sítě, příběhy (ne)sebevědomí* zůstává Petra Dvořáková věrna tématům svých předchozích knih pro dospělé čtenáře, tj. vypořádáním se s mezními životními událostmi. Na druhé straně se ještě více než v úspěšném titulu *Já jsem hlad* vzdaluje literární publicistice. Její postavy se již nemohou opírat o pevnou kostru „skutečnosti“, ale mnohem více závisejí na autorčině schopnosti fabulovat a vybudovat věrohodný fikční svět. Ten jim, bohužel přinejmenším ve dvou případech ze tří, neposkytuje potřebnou jistotu.

Sbírka *Sítě* se skládá ze tří povídek. Ve všech je hlavní postavou žena prožívající životní krizi. Situace, v níž se hrdinky nacházejí, je výslednicí mnoha vnějších faktorů, ale zejména „diagnózy“ naznačené již v podtitulu: nízkého sebevědomí. Všechny se potřebují vysvobodit ze sítě, jež kolem nich a za jejich vydatné pomoci upletlo okolí. Svůj život potřebují nahlédnout zvnějšku, aby dokázaly rozpoznat, na které straně sítě se nacházejí a zda ještě vede cesta ven.

Celý text působí jako pokus zmapovat konkrétní modelové případy — v prvních dvou povídkách jde o problematické partnerské soužití, v posledním textu je ústředním tématem vztah hrdinky k vlastnímu tělu. Všechny

tři texty jsou ozvláštněny exkurzy do sféry vně vlastní literární fabulace. Krátké, graficky odlišené úseky textu odborně či alespoň populárně naučně opakují to, co se lze dočíst v psychologických publikacích či kazuistikách konkrétních případů. Informační, varovná a didaktická funkce chvílemi převažují nad funkcí estetickou.

První povídka, rozsahem téměř novela, „Tak tohle jsem já“ je analýzou vztahu s psychopatickou osobností. Hlavní hrdinka Kristýna, vnitřně velmi nejistá žena, již poznamenala smrt matky, ale i rozpadlé manželství, nachází konečně muže, Jáchyma, který se zdá být potřebnou oporou pro ni a jejího syna. Jde vlastně o klasický případ vztahu manipulátora a oběti. Kristýna, aniž by si to uvědomovala, je partnerem postupně izolována od okolí a je jí čím dál více vnucována podřízená role ve všech oblastech života. Je nabíledni, že žena, jež celý život hledá jistotu, podlehne kouzlu muže, který má zdánlivě vše pevně v rukách. Kristýna odmítá vidět varovné signály a i zjevně lži je sama sobě schopna racionálně vysvětlit. Vše se mění až setkáním s psychologem, k němuž Kristýna dochází na terapii právě kvůli nízkému sebevědomí.

Druhá povídka o vztahu budoucí čtyřnásobné matky Karolíny s nábožensky probuzeným partnerem je současnou verzí epistolární prózy — je psaná formou e-mailů, které si hlavní hrdinka, hledající pomoc, vyměňuje s partnerem Ambrožem, jemuž postupně odkrývá zákoutí svého života. Její manžel Marek totiž konvertoval a pod vlivem místního faráře — protipólu vzdělaného, otevřeného a chápacího otce Ambrože — fanaticky přijímá učení víry. Marek do textu vstupuje prostřednictvím promluv na setkáních společenství křesťanských skupin. Karolína sama pochází z bigotní katolické, zároveň nefunkční rodiny. Je druhá nejstarší z osmi dětí a celý život byla vychovávána ke starosti o sourozence a poslušnosti. Její

vlastní rodinný život se až nápadně začíná podobat tomu, z čeho chtěla uniknout.

Muž, strůjce osudu ženy

Karty jsou v obou povídkách rozdány slibně, přesto v příbězích cosi drhne. Texty, jejichž naznačeným tématem je osvobození hlavních hrdinek, jsou v konečném důsledku pouze potvrzením podřízeného postavení ženy, jakousi oslavou patriarchátu. Mužští hrdinové se totiž představují pouze ve dvou extrémech. Na jedné straně ztělesňují až démonické zlo — Jáchym neudělá jediný životní krok, aby promyšleně nesledoval vlastní prospěch, Marek se ze sympatického mladíka mění v postavu bez vlastní vůle, o to však bigotněji tyranskou. Jejich protipóly jsou zase postavy s charakteristikou světců — nekonečně vlídný, milující otec, který na sebe po smrti své ženy vzal břímě starosti o dítě, psycho-terapeut neváhající pro dobro pacientky překročit pravidla daná profesionálním kodexem a božsky milosrdný, otevřený a bezvýhradně chápající otec Ambrož. Jen oni a souhra vnějších okolností sehrají roli *dei ex machina* a sami vyřeší krize žen uvízlých v bažinách vztahů. Aby se Karolína s Kristýnou mohly opravdu osvobodit, musely by projít skutečnou proměnou. Takto zůstávají stále týmiž a happy end v podobě „byla to, otče, těžká cesta, ale měl jste pravdu“, katarzi nepřináší.

Navzdory tomu, že obě povídky, zejména v okamžicích vyvrcholení příběhu, přinášejí výrazné momenty, v nichž autorka zručně buduje napětí, vyznačují se stylistickou rozkolísaností. V první povídce se to týká zejména krotkých, ne zcela uvěřitelných psychologových zápisů, jejichž nevěrohodnost spočívá zejména v nedotaženosti. Zápisy jsou buď málo odborné, tedy nepůsobí dostatečně věcně, nebo málo soukromé — zbytečně vysvětlují a poučují. Jde zkrátka jen o prodlouženou ruku vypravěče: „V rozhalence košile se leskl drobný krystalek na jemném řetízku a károvaná sukně odhalovala štíhlá lýtka. To vše jí dodávalo rafinovanosti, i když ona sama si to zřejmě vůbec neuvědomovala.“ Ve druhé povídce působí neústrojně samotná elektronická kon-

verzace a lehkost, s jakou se v ní hrdinka svěřuje s tak intimními detaily, jako je kupříkladu zkoumání poševních sekretů při uplatňování metody takzvané přirozené antikoncepce.

Čtenáře za ruku nevodit

Soubor ovšem obsahuje ještě jednu povídku: „Kdyby byl jen můj“. Ta znamená výrazný kvalitativní posun, za nímž stojí několik faktorů. Hlavní hrdinka není pouhá oběť, ale její konání je mnohem více vědomé a volní. Navíc nezbuzuje jednoznačné sympatie. Aby dosáhla vytoženého cíle a zbavila se trvalého pocitu méněcennosti, vyplývajícího z domnělé tělesné nedostatečnosti, zaplatila si plastickou operaci prsou, pracuje na klinice plastické chirurgie či jako telefonistka firmy nabízející odběr pupečnickové krve. Jakkoli vidí do zákulisí tohoto pochybného byznysu, dokáže jej bez zbytečných ohledů věcně, až cynicky popsat. Navíc představuje literárně nevšední typ zdánlivě šedé myši, uctivé, pracovitě, jejíž vnitřní život drží pohromadě

díky moci, jíž jakožto zdravotní sestra disponuje, moci nad nadějí a beznadějí. Jejím způsobem sociální adaptace je ritualismus.

Jako by právě v této povídce Dvořáková opustila snahu vytvořit příručku pro ženy, ale sama podlehla životnímu vyprávění své postavy, jejíž život logicky skrze drobná ponížení spěje k tragickému rozuzlení. Literární působivost navíc zvýrazňuje stylistická nekompromisnost: vypravěčka hojně využívá profesní slang, aniž by trpěla potřebou něco vysvětlovat, samu sebe neomlouvá, své motivace ani svou zlobu neskrývá. Vnitřní agresi však nakonec obrací především proti sobě.

Sítě představují nevyrovnaný soubor, jež povyšuje zejména poslední próza. Prvním povídkám se nevyhnu didaktické tendence a příběhy, samy o sobě pozoruhodné, nefungují bez výhrad. Zejména díky poslední povídce však máme před sebou sympatickou knihu s mimořádným přesahem.

Autor je literární kritik a pedagog.

Jak se nenechat lapit v pastech návodů na štěstí a jak nesadat na lep princům na luxusních koních